

Rzeszów, 02.08.2023 r.

dr hab. Anna Barwińska-Małajowicz, prof. UR
Katedra Ekonomii i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
Instytut Ekonomii i Finansów
Kolegium Nauk Społecznych
Uniwersytet Rzeszowski

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI

RPW/14988/2023 P
Data: 2023-08-21

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Michała Prusinowskiego
pt. „Proces wyborczy a nierówności ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych
w latach 1970-2020”

Promotor: dr hab. Tomasz Bernat, prof. US

Uwagi wstępne

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr. Michała Prusinowskiego pt. „Proces wyborczy a nierówności ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych w latach 1970-2020”, która została przygotowana pod kierunkiem naukowym dr. hab. Tomasza Bernata, prof. US, w Uniwersytecie Szczecińskim w ramach dyscypliny ekonomia i finanse.

Podstawę opracowania niniejszej recenzji stanowi pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego, dr. hab. Stanisława Hońko, prof. US (pismo z dnia 1 czerwca 2023 roku, nr EIF.4010.2.2023) oraz uchwała tejże Rady z tego samego dnia. Formalno-prawną podstawą recenzji jest ustawa z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742).

W trakcie oceny rozprawy doktorskiej Pana magistra Michała Prusinowskiego zostały wzięte pod uwagę ustawowe kryteria stawiane rozprawom doktorskim, przy przyjęciu następujących elementów oceny:

1. Dobór i znaczenie problematyki badawczej.
2. Cel i hipotezy badawcze.
3. Metody, narzędzia badawcze oraz wykorzystana literatura.
4. Struktura i treść rozprawy.
5. Ocena merytoryczna i formalna pracy.
6. Konkluzja końcowa.

1. Dobór i znaczenie problematyki badawczej

Nierówności społeczno-ekonomiczne stanowią jedną z cech charakterystycznych systemów gospodarki rynkowej funkcjonujących na świecie. Powiększanie się nierówności ekonomicznych, zarówno w wymiarze krajowym, jak i globalnym, ma bardzo duże znaczenie, nie tylko z punktu widzenia dobrobytu jednostki, ale i ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z tym pogłębione analizy nierówności ekonomicznych, zwłaszcza w zakresie warunkujących je czynników o charakterze egzo- i endogenicznym oraz zachodzących pomiędzy nimi związków przyczynowo-skutkowych i konsekwencji różnego typu, zyskują coraz większe znaczenie w kontekście oceny wpływu tych czynników na powstawanie i ograniczanie nierówności ekonomicznych we współczesnej gospodarce. Tym bardziej, że problematyka nierówności była w ekonomii przez wiele lat traktowana w sposób drugorzędny. Wyniki tego typu badań i analiz, wykorzystywane w zakresie kształtowania polityki ekonomicznej państwa, dają możliwości kreowania instrumentów wspierających przeciwdziałanie/zwalczanie wielu problemów społeczno-ekonomicznych związanych ze zjawiskiem nierówności ekonomicznych, w tym ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Powiązanie analiz dotyczących nierówności ekonomicznych z badaniami nad zagadnieniami o charakterze politycznym, w tym nad procesem wyborczym w Stanach Zjednoczonych, stanowi w mojej opinii bardzo interesujący wątek badawczy, dodatkowo złożony, interdyscyplinarny i wieloaspektowy. Połączenie kluczowej dla równości politycznej problematyki, czyli znaczenia finansowania procesów wyborczych dla rezultatów procesów decyzyjnych państwa z konsekwencjami dla dysproporcji o charakterze ekonomicznym określa interesujący przedmiot badań. Badanie tak interdyscyplinarnego zjawiska, czerpiącego zarówno z dorobku nauk ekonomicznych, jak i nauk o polityce i administracji, było sporym wyzwaniem, którego podjął się Doktorant.

W związku z powyższym wybór problematyki i tematu recenzowanej rozprawy doktorskiej uważam za trafny i uzasadniony, wychodzący naprzeciw oczekiwaniom nauki i praktyki. Rozprawa, przy uwzględnieniu jej interdyscyplinarnego charakteru, stanowi wkład w rozwój nauk ekonomicznych, a otrzymane wyniki badań mogą zostać wykorzystane w zakresie kształtowania polityki fiskalnej państwa. W mojej opinii rozprawa włącza się w dyskusję naukową nad aktualnym i ważnym kierunkiem badawczym, który warto badać zarówno w zakresie teoretycznym, jak i empirycznym.

2. Cel i hipotezy badawcze

Recenzowana rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny. Całość zamysłu badawczego została logicznie objaśniona. Doktorant w swojej pracy przyjął rozwiązanie, w ramach którego wskazał lukę poznawczą, zaprezentował cel główny i sformułował główną hipotezę badawczą wraz z czterema hipotezami pomocniczymi.

Cel badawczy został sformułowany na s. 10 rozprawy (powtórzony na s. 121): „Za cel badań przyjęto zbadanie możliwości oddziaływania na politykę gospodarczą państwa przez finansowe zaangażowania osób fizycznych i prawnych w procesy wyborcze, a następnie wskazanie czy ewentualne konsekwencje tego zjawiska znajdowały przełożenie na poziom nierówności ekonomicznych w Stanach Zjednoczonych”. W kontekście tak określonego celu uwagę zwraca mało fortunne użycie wyrazu „zbadanie”. Szkoda, że Autor nie sformułował celów szczegółowych. Nie postawił również konkretnych pytań badawczych, wyznaczających szczegółowe kierunki dociekań, kształtowania wzorców poszukiwań badawczych oraz gromadzenia i analizy danych.

W rozprawie postawiono hipotezę główną w następującym brzmieniu (s.10, s.121): „Proces wyborczy Stanów Zjednoczonych pozwala osobom fizycznym i prawnym na finansowe wsparcie działalności politycznej, a tym samym umożliwia wykorzystanie przewagi ekonomicznej do promowania określonych koncepcji polityki gospodarczej, w konsekwencji prowadząc do pogłębienia nierówności ekonomicznych” (s.9, s.89). Doktorant wysunął również cztery hipotezy pomocnicze (s.11, s.122):

H1: W latach 1970-2020 w Stanach Zjednoczonych nastąpił wzrost koncentracji agregatów dochodu i majątku na rzecz górnych percentyli, struktury dystrybucji, powodując wzrost nierówności ekonomicznych.

H2: Zmiany w zakresie podatków i transferów w latach 1970-2020 przyczyniły się do obniżenia efektywności redystrybucji w Stanach Zjednoczonych i spowodowały zwiększenie udziałów górnych percentyli struktury dystrybucji w agregatach dochodu i majątku.

H3: Zmiany regulacji prawnych finansowania federalnych kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych spowodowały zwiększenie możliwości finansowania kampanii wyborczych w zakresie ilościowym i podmiotowym, co przełożyło się na wzrost wartości finansowania w ujęciu wydatkowym w latach 1975-2020.

H4: Zmiana struktury finansowania federalnych kampanii wyborczych w ujęciu źródłowym w Stanach Zjednoczonych w latach 1975-2020 pogłębiła uzależnienie kandydatów federalnych od osób fizycznych i prawnych o wysokich wartościach wydatków.

Wszystkie hipotezy badawcze zostały odniesione do problemu badawczego. Hipoteza główna jest klarowna, choć mocno rozbudowana. Jej pierwszy człon, tj. „Proces wyborczy Stanów Zjednoczonych pozwala osobom fizycznym i prawnym na finansowe wsparcie działalności politycznej (...)” jest w mojej ocenie oczywisty i nie wymaga weryfikacji empirycznej. Można było zatem z tej części hipotezy zrezygnować. Hipotezy pomocnicze zostały sformułowane prawidłowo. Są również dość mocno rozbudowane, zwłaszcza trzy z nich (H1, H2, H3), co narzuciło konieczność uwzględnienia poszerzonych ram ich weryfikacji. Hipotezy pomocnicze, mimo ich rozbudowanej formy, nie wyczerpują wszystkich ważnych wątków hipotezy głównej.

3. Metody, narzędzia badawcze oraz wykorzystana literatura

Metody wykorzystane w procesie badawczym Doktorant scharakteryzował w trzecim rozdziale rozprawy, dzieląc je na dwie grupy: (1) ogólne metody badawcze – zastosowane w ramach wszystkich lub większości etapów badawczych, 2) szczegółowe metody badawcze – wykorzystane w badaniach stanowiących części poszczególnych wymiarów/etapów badawczych. Wśród metod wykorzystanych w rozprawie Doktorant wymienił przykładowo: metodę *desk research*, klasyczną metodę badania dokumentów, metodę udziałów grup procentylowych dla struktury grup zgodną z założeniami metodologicznym *Distributional National Accounts (DINA)*, indeks Giniego, proste metody statystyki opisowej oraz metodę dedukcji zastosowaną do weryfikacji głównej hipotezy badawczej. Opracował i graficznie zaprezentował ramowy schemat badań własnych (grafika 3.1.1., s. 123).

Zgodnie z literaturą przedmiotu wykorzystane przez Doktoranta metody można podzielić na trzy zasadnicze grupy: (1) przegląd krytyczny piśmiennictwa dotyczącego badanego problemu, (2) metoda badania dokumentów, w tym aktów prawnych, (3) analiza danych wtórnych (danych statystycznych), w której wykorzystano proste metody opisu danych statystycznych.

Dobór metod i technik badawczych oceniam pozytywnie, chociaż wnioskowanie zyskałoby istotnie na wartości poznawczej, gdyby Autor poszerzył warsztat badawczo-analityczny, przykładowo o większy udział metod stosowanych dla potrzeb wykrywania

współzależności cech badanego zjawiska. Warto byłoby sięgnąć przykładowo do metod z zakresu modelowania ekonometrycznego, pozwalającego na opisanie wzajemnych zależności między badanymi cechami, a co za tym idzie umożliwiającego lepsze zrozumienie mechanizmów rządzących analizowanym fragmentem rzeczywistości.

Autor dokonał szerokiego przeglądu aktualnej literatury przedmiotu, głównie angielskojęzycznej. Literatura została dobrana zgodnie z tematem i zakresem pracy. Wykaz literatury jest obszerny, liczy 21 stron i obejmuje pozycje książkowe (monografie oraz rozdziały w monografiach), artykuły naukowe, raporty, akty prawne, artykuły prasowe, źródła internetowe. Zgromadzona bibliografia wskazuje na szeroką kwerendę literatury przeprowadzoną przez Autora, który korzystał z różnorodnych źródeł informacyjnych i świadczy o tym, że Autor pracy szczegółowo poznał problematykę podjętą w dysertacji.

4. Struktura i treść rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa liczy 288 stron, z czego 260 stanowi zasadniczy tekst merytoryczny. Stanowi spójne opracowanie, odpowiadające przedstawionym we wstępie zamierzeniom badawczym. W mojej ocenie wątpliwości budzi podejście, jakie Doktorant przyjął w *Spisie treści* w zapisie podrozdziałów wyodrębnianych w strukturze kolejnych rozdziałów. Wystarczyłby tradycyjny zapis z numeracją kolejnych podrozdziałów. Wprowadzenie do *Spisu treści* wyrazu „podrozdział” przełożyło się na mniejszą przejrzystość i nadmierne rozbudowanie tej części. Objętość poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów jest zróżnicowana.

Na część merytoryczną dysertacji składa się sześć rozdziałów, które zostały poprzedzone *Wstępem*. Rozprawę zamyka część zatytułowana *Zakończenie*, po której umieszczono spis wykorzystanej literatury, wykazy wykresów, tabel i ilustracji oraz streszczenie zredagowane w języku angielskim.

We *Wstępie* Doktorant nakreślił problematykę badawczą, sformułował cel i hipotezy badawcze, omówił strukturę rozprawy oraz w sposób syntetyczny opisał zawartość poszczególnych rozdziałów. Pozwala to na szybkie zorientowanie się, o czym traktuje praca, jaki jest zakres badawczy oraz jakie przyjęto metody badawcze.

Punktem wyjścia dysertacji jest rozdział pierwszy, który ma charakter teoretyczny. W części początkowej tego rozdziału Autor odniósł się do problemu nierówności ekonomicznych oraz ich przyczyn. Następnie omówiona została problematyka związana

z dystrybucją. Oba powyższe zagadnienia przedstawiono w ujęciu historycznym i współczesnym. W tej części rozprawy zaprezentowano również ogólne zagadnienia związane z badaniem nierówności ekonomicznych, w tym teoretyczne koncepcje dotyczące nierówności ekonomicznych, jak również przyczyny wzrostu nierówności ekonomicznych. Ze względu na teoretyczny charakter tego rozdziału wątpliwości w mojej ocenie budzi potrzeba wprowadzenia do podrozdziału czwartego (r. 1.4.2.) wątków empirycznych. Jest to też pewna niekonsekwencja ze strony Autora dysertacji, który sam wskazuje na teoretyczny charakter tego rozdziału, pisząc (s. 12): „Rozdział I, o charakterze teoretycznym (...)”. W tej części dysertacji zabrakło w mojej ocenie wyjaśnienia kategorii nierówności ekonomicznych przez pryzmat dwóch stosowanych w ekonomii ujęć badawczych: opisowego i normatywnego. Jako zjawisko wieloaspektowe i niejednoznacznie postrzegane wymaga zazwyczaj zarówno precyzyjnego opisu, jak i oceny opartej na przyjętym systemie wartości.

Rozdział drugi, również o charakterze teoretycznym, przedstawia proces wyborczy w kontekście regulacji i kampanii wyborczych. Rozważania prowadzone w tym rozdziale, zarówno ze względu na samą ich treść merytoryczną, jak i sposób prezentacji, są zdecydowanie bliższe dyscyplinie: nauki o polityce i administracji niż dyscyplinie: ekonomia i finanse. W ostatniej części rozdziału Autor podjął próbę analizy procesu wyborczego w odniesieniu do przyczyn nierówności ekonomicznych.

Pomimo uwag zamieszczonych powyżej, część teoretyczną oceniam pozytywnie. Systematyzacja wiedzy, oparta na szerokim przeglądzie głównie amerykańskiego piśmiennictwa, jakiej Autor dokonał w dwóch pierwszych rozdziałach, potwierdza dobrą znajomość literatury dotyczącej tematyki podjętej w rozprawie.

Kolejną część dysertacji stanowi rozdział trzeci, o charakterze metodycznym, w którym Autor przybliży metodykę badawczą wykorzystaną w rozprawie. Wyraźne wyodrębnienie rozdziału o charakterze metodycznym stanowi bez wątpienia atut dysertacji i ułatwia śledzenie przebiegu realizacji zamierzenia badawczego Autora. Opis wykorzystanych metod jest logiczny i bardzo szczegółowy, pozwala na dobre zorientowanie się w przyjętej konstrukcji badawczym. W rozdziale przedstawiono m.in. ramowy schemat oraz strukturę badań własnych ze wskazaniem na wymiary i etapy badawcze, określono zakres czasowy badań, który szczegółowo uzasadniono oraz zaprezentowano metody i źródła badawcze. Rozdział jest przygotowany bardzo rzetelnie i stanowi dobre wprowadzenie do części empirycznej dysertacji. Do tytułu tego rozdziału wkraśl się błąd dotyczący znaczenia takich kategorii pojęciowych jak: „metodologia” i „metodyka”. Autor błędnie zatytułował rozdział trzeci jako „Metodologia”.

Zgodnie z literaturą przedmiotu, przykładowo według Kawy (s. 172-173): „(...) „metodologia” – dziedzina nauki zajmująca się metodami badań naukowych i wykładem naukowym (...)”, natomiast „(...)„metodyka” – oznacza (...) zespół zasad, metod albo też może stanowić samodzielny wykład lub dzieło omawiające metody pracy lub badań naukowych”¹.

Reasumując, mimo wskazanego zastrzeżenia, warstwę metodyczną pracy oceniam pozytywnie. Została ona przygotowana w sposób pozwalający na uzyskanie wartościowych wyników zorientowanych na rozwiązanie problemu badawczego.

Dwa kolejne rozdziały mają charakter analityczno-empiryczny. Pierwszy z nich charakteryzuje nierówności ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych, w podziale na nierówności dochodowe i majątkowe. Autor podjął również wątek dotyczący wpływu redystrybucji na nierówności ekonomiczne.

Z kolei rozdział piąty przedstawia proces wyborczy (jego regulacje i finansowanie) w Stanach Zjednoczonych w kontekście znaczenia dla poziomu nierówności ekonomicznych w tym kraju.

Na potrzeby obu rozdziałów zgromadzono szeroką bazę danych statystycznych. Zaprezentowane analizy, oparte na wtórnym materiale empirycznym, w sposób interesujący i wielowymiarowy obejmują podjęte przez Doktoranta wspomniane wcześniej wątki merytoryczne. Wyniki analiz własnych zostały graficznie zilustrowane za pomocą licznych wykresów – na czwarty i piąty rozdział przypada łącznie 67 wykresów z 79 wykresów zamieszczonych ogółem w dysertacji (wykresy: 4.1.2.1. – 4.3.2.6. oraz 5.2.2.1. – 5.3.3.14.).

Całą część badawczą oceniam pozytywnie. Otrzymane przez Doktoranta wyniki stanowią ważny przyczynek do badań empirycznych prowadzonych w obszarze nierówności ekonomicznych.

W rozdziale szóstym Autor zamieścił konkluzje podsumowujące wyniki przeprowadzonych badań własnych, formułując odrębnie wnioski cząstkowe i wnioski ogólne. Część dotyczącą wniosków cząstkowych podzielił na cztery podrozdziały, w treści których dokonał weryfikacji odpowiadających im tematycznie pomocniczych hipotez badawczych.

W ramach wniosków ogólnych uwaga została skoncentrowana na weryfikacji hipotezy głównej oraz wskazaniu możliwości rozwinięcia przeprowadzonych badań. Zarysowanie

¹ J. Kawa, „Metodologia, metodyka, metoda jako podstawy wyводу naukowego”. *Studia Prawnoustrojowe UWM*, vol. 21, 2013: 169-180.

dalszych kierunków badań dobrze świadczy o dojrzałości naukowej Doktoranta i zdolności poszerzania perspektyw i horyzontów badawczych. W części dotyczącej weryfikacji hipotezy głównej Doktorant zamieścił również schemat przedstawiający zależności pomiędzy nierównościami ekonomicznymi a finansowaniem federalnych kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych. Przedstawiony schemat budzi duże zainteresowanie badawcze, szkoda, że sam opis schematu jest dość ogólnikowy.

W analityczno-empirycznej części dysertacji zabrakło moim zdaniem szerszego odniesienia do wyników badań, które zostały przeprowadzone przez innych autorów w zakresie problematyki podjętej przez Doktoranta.

Pracę wieńczy część zatytułowana *Zakończenie*. Autor zestawil w niej wyniki weryfikacji pomocniczych hipotez badawczych, na podstawie których odniósł się do weryfikacji hipotezy głównej. W mojej ocenie rozdział szósty oraz część zatytułowana *Zakończenie* mogły – bez uszczerbku dla prawidłowości procesu wnioskowania – zostać ze sobą połączone, a następnie ustrukturyzowane i zredagowane jako końcowa część dysertacji, podsumowująca wyniki przeprowadzonych prac badawczych. Słabość ostatniej części dysertacji stanowi brak zaleceń/rekomendacji wynikających z przeprowadzonych badań wraz ze wskazaniem ewentualnych podmiotów, do których mogłyby zostać skierowane.

Reasumując, struktura pracy jest spójna i logiczna, podporządkowana przyjętej procedurze badawczej i realizacji postawionego zadania badawczego.

5. Ocena merytoryczna i formalna pracy

Niniejszy punkt recenzji jest rozwinięciem i uzupełnieniem uwag sformułowanych powyżej. Recenzowana rozprawa wpisuje się w nurt dyskusji naukowej i badań nad ekonomią międzynarodową i międzynarodową ekonomią polityczną, w szczególności nad nierównościami społeczno-ekonomicznymi.

Autor podjął badania nad przedmiotową koncepcją dotyczącą powiązania analiz dotyczących nierówności ekonomicznych z badaniami nad zagadnieniami o charakterze politycznym, w tym nad procesem wyborczym w Stanach Zjednoczonych, co w Polsce nie jest częstym przedmiotem prac badawczych.

Przyjęta konstrukcja metodyczna dysertacji (cel badawczy, postawione hipotezy, metody badawcze, jak również struktura pracy) pozwoliły Doktorantowi na wyznaczenie teoretycznego oraz empirycznego wymiaru procesu analityczno-badawczego.

Rozprawa powstała na bazie przeglądu szerokiej i aktualnej literatury źródłowej oraz badań empirycznych. Przyjęty przez Doktoranta układ treści i zaproponowana struktura rozprawy (w tym cel i hipotezy badawcze) posłużyły powiązaniu warstwy teoretycznej pracy z jej częścią empiryczną. Wykorzystane metody pozwoliły na realizację wyznaczonych zamierzeń badawczych, przy czym w mojej opinii instrumentarium badawcze warto było rozszerzyć o bardziej zaawansowane metody ilościowe stosowane w ekonomii. Brakuje ponadto szerszej informacji na temat ograniczeń badawczych (za wyjątkiem krótkiej wzmianki w zakończeniu pracy, s.259).

Jednocześnie należy zaznaczyć, że główna uwaga badawcza została skierowana na weryfikację czterech hipotez pomocniczych, na podstawie której Autor dokonał weryfikacji hipotezy głównej, konstatując (s.258): „Wnioski cząstkowe, uzyskane w drodze weryfikacji pomocniczych hipotez badawczych dostarczyły podstaw, które pozwoliły na dokonanie **pozytywnej weryfikacji głównej hipotezy badawczej (...)**”. W mojej ocenie zaproponowane przez Doktoranta hipotezy pomocnicze, pomimo ich rozbudowanej formy, nie rozwijają jednak wszystkich ważnych wątków hipotezy głównej, tym samym hipoteza główna wykracza poza treści merytoryczne przyjętych hipotez pomocniczych.

Bezsprzeczną wartość poznawczą mają rezultaty badań własnych, których analiza została zamieszczona w rozdziałach czwartym i piątym. Na uznanie zasługuje fakt, że Autor rozprawy zgromadził duże zasoby informacji statystycznych, obejmujące okres pięćdziesięciu lat (1970-2020), dotyczące zagadnień związanych z nierównościami ekonomicznymi w Stanach Zjednoczonych w połączeniu z procesem wyborczym w tym kraju, podając przy tym precyzyjne uzasadnienie przyjętego okresu badawczego (s. 125-127). Dane zgromadzone na potrzeby przeprowadzonych analiz przedmiotowych mogą stanowić dobry punkt wyjścia do przygotowania kolejnych projektów badawczych.

Warto podkreślić, że dwa pierwsze rozdziały kończą się syntetycznymi podsumowaniami omawianej w nich problematyki, co świadczy o posiadaniu przez Autora umiejętności logicznego syntezywania przekazywanych informacji. Szkoda, że tej formuły nie zastosował Doktorant również w dalszej części pracy.

Do najważniejszych osiągnięć Autora oraz walorów recenzowanej rozprawy zaliczam:

- trafny wybór tematyki badawczej (wielowątkowej, złożonej, a jednocześnie bardzo interesującej) w kontekście jej aktualności, znaczenia poznawczego oraz praktycznej przydatności,

- dobre rozpoznanie badanego problemu, wymagajacego wiedzy interdyscyplinarnej; poparte studiami literatury przedmiotu oraz badaniami wlasnymi,
- duze walory poznawcze recenzowanej dysertacji.

Reasumujac, wszystkie elementy, ktore decyduja o wartosci rozprawy naukowej, w tym: umiejtnosc wprowadzenia w problematyke badawcza, uzasadnienie wyboru tematyki pracy, jasnosc sformulowanego celu i hipotezy badawczej, dobór procedury badawczej, sposob prezentacji wynikow i ich analize, jak rowniez logike wnioskowania, oceniam pozytywnie. Zaprojektowane i przeprowadzone badania swiadcza o przygotowaniu Doktoranta do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej, zas sformulowane wnioski wzbogacaja wiedze z zakresu podjetej problematyki. Otrzymane wyniki przyczynily sie do wypeInienia luki badawczej w tym zakresie.

W ocenie formalnej rozprawy uwzględnione zostały następujące kryteria:

- 1) strona stylistyczno-językowa rozprawy oraz redakcja tekstu
- 2) jakość prezentacji.

ad.1.

Przyjęty przez Autora styl pracy odpowiada wymogom redakcyjnym tego typu opracowań. Rozprawa została napisana poprawnym językiem, jednak jej przekaz jest dość skomplikowany i miejscami mało klarowny.

Praca opatrzona jest *Spisem treści* z właściwie pokazaną numeracją stron. *Spis treści* jest nadmiernie rozbudowany i mało przejrzysty (zajmuje ponad 3 strony). Uwagę zwraca również powtórzenie tytułu przypisanego do rozdziału pierwszego („Rozdział I. Nierówności ekonomiczne”) w tytule podrozdziału 3 tego samego rozdziału („Podrozdział 3. Nierówności ekonomicznych”) (incl. potknięcie gramatyczne).

Warto podkreślić rzetelnie sporządzone przypisy bibliograficzne (poza niekonicznym przytaczaniem imion autorów) oraz przejrzysty podział bibliografii na części uzależnione od charakteru wydawniczego danej pozycji. Warto dodatkowo zaznaczyć, że na wielu stronach dysertacji (np. s. 56, 57, 98, 99, 110, 11, 116, 117) występują odwołania do kilku różnych pozycji literatury.

Praca została starannie przygotowana od strony edytorskiej, aczkolwiek Autor nie uniknął drobnych potknięć. Wśród formalnych szczegółowych zastrzeżeń dotyczących rozprawy można wskazać m.in.

- w tekście dysertacji zauważalne są niedociągnięcia interpunkcyjne, stylistyczne, gramatyczne (np. Rozdział I, Podrozdział 3. *Nierówności ekonomicznych*), literowe (np. w nazwiskach ekonomistów – s.89, s.108 – jest: Schaprio zamiast: Shapiro);
- jeżeli tabele zajmują więcej niż jedną stronę, wypada na kolejnych stronach powtórzyć tzw. główkę tabeli (tytuły kolumn) lub zamieścić tabelę na jednej stronie (zob. tabela 5.1.2.1 – s. 205-206)
- zastosowanie zabiegu pogrubienia wyrazów lub całych fraz ma na celu podkreślenie kluczowych fraz czy nowych wątków merytorycznych; jeśli jednak pogrubionych fraz jest zbyt dużo, tekst traci na przejrzystości (np. s. 32, 67, 88);
- w zapisach niektórych przypisów oraz pozycji bibliograficznych występują drobne niedociągnięcia np. przypisy 574 i 575 (s.136-137);

ad.2.

W rozprawie zastosowano standardową formę układu graficznego i tekstowego. Praca zawiera graficzne odzwierciedlenia wyników analiz w postaci tabel, wykresów i grafik, co podnosi wartość informacyjną rozprawy i stanowi istotne uzupełnienie dla dociekań badawczych. Rysunki i tabele są skonstruowane prawidłowo, z zachowaniem jednorodnej formy, stylistyki i kolorystyki (za wyjątkiem wykresów 5.2.2.1 i 5.2.2.2).

6. Konkluzja końcowa

Przedstawioną do recenzji rozprawę doktorską oceniam **pozytywnie**. Ma charakter naukowy i jest wartościowym opracowaniem. Doktorant wykazał się ogólną wiedzą w dyscyplinie ekonomia i finanse, zwłaszcza w zakresie problematyki podjętej w dysertacji, jak również samodzielnością analityczno-badawczą. Wskazał lukę poznawczą. Podjął istotną z punktu widzenia poznawczego problematykę badawczą, niełatwą i wielopłaszczyznową, prezentując rozwiązanie oryginalnego problemu badawczego, jakim było powiązanie nierówności ekonomicznych i zagadnienia o charakterze politycznym, tj. procesu wyborczego w Stanach Zjednoczonych. Zamieszczone powyżej sugestie i uwagi (również te krytyczne) mają częściowo charakter dyskusyjny i nie wpływają na ogólną pozytywną ocenę rozprawy

jako całości. Mają one, w moim zamyśle, być pomocne w dalszych pracach badawczych Doktoranta.

Konkludując, recenzowana rozprawa doktorska pana mgr. Michała Prusinowskiego pt. „Proces wyborczy a nierówności ekonomiczne w Stanach Zjednoczonych w latach 1970-2020” spełnia w mojej opinii ustawowe wymagania stawiane przed pracami doktorskimi i kwalifikuje się do kolejnych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora. Wobec powyższego wnoszę do Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego o przyjęcie recenzowanej rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora, w tym publicznej obrony.

02.08.2023 r.

data sporządzenia recenzji

podpis recenzenta